

BANY-A-007

INFORMACIÓ IDENTIFICATIVA I DESCRIPTIVA

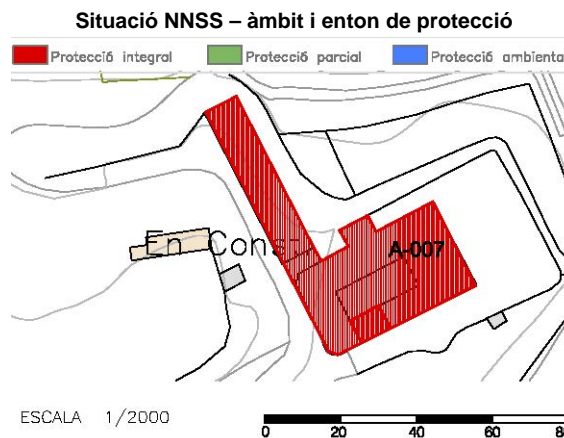
IDENTIFICACIÓ DE L'ELEMENT

Denominació	Son Bunyola
Codi	BANY-A-007
Tipologia	Casal de possessió
Ús actual	Habitatge
Autoria	-
Estil o corrent	Tradicional, amb alguns trets modernistes i eclèctics.
Grau de protecció	BIC Codi: RI-51-0008359

IDENTIFICACIÓ ESPAIAL

Municipi	Banyalbufar
Situació	Sector nord (pol2. Parcel. 77) Plànol 1C-2C
Coordenades UTM	X: 460670 Y: 4393926
Altitud	114 m.
Entorn	Rural i Litoral

Referència cadastral 07007A002000770000ST

DESCRIPCIÓ DE L'ELEMENT

Descripció constructiva / estructures

Les cases de Son Bunyola, tal com les coneixem avui dia, són el producte de moltes modificacions i reestructuracions al llarg de la seva història. Abans de la darrera reforma efectuada durant els primers anys de la dècada dels anys trenta pel seu propietari, Josep Puig i Canals, de l'estat i disposició de les cases només en tenim algunes pinzellades descriptives a partir de testimonis documentals. Si l'exhaustiu inventari dels béns de la possessió efectuat el 1747 tan sols ens esmenta les cambres, la ploma de l'Arxiduc quedà curta en la descripció de l'edifici a finals del XIX. D'ella, el noble Habsburg en digué: «Son Bunyola té una torre quadrada coberta per una teulada. Davant la casa hi ha una marjada amb dos lledoners i d'on s'obté una molt bona vista. Tota la casa sembla antiga i preparada per a la defensa, ja que no sols té la torre abans esmentada, sinó que damunt l'arcada del portal hi ha un matacà molt volat. Mitjançant un pontet, avui arruïnada, es passava des de l'ala anterior de l'edifici a la veïna torre. A la dreta del vestíbul hi ha una cisterna amb un drac damunt la corriola. A la dreta del vestíbul està la petita capella, amb un retaule que conté un Descendiment tallat en fusta i policromat, bastant antic, d'estil Renaixentista, amb una inscripció gravada al seu basament que diu: Hom. O. Quid. Pot. Pas. Sum. A la clau del creuer de la senzillera volta es veu un escut amb caps d'angelets i tres lliris d'or sobre camp vermell. A la gomera de la façana hi ha una espadanya amb una petita campana» (HABSBURG I LORENA, 2002, V: 110).

Les cases constitueixen un gran conjunt nu i sobri, d'una considerable alçària que es compensa per la considerable superfície. Les dues torres trenquen l'horitzontalitat de les línies, sensació que també es transmet a la clastra.

En línies generals, l'edifici es distribueix a partir d'una clastra envoltada per dos cossos principals: l'un (dreta), on s'alcen les dues torres, i l'altre (fons i esquerra) on s'ubica la planta noble i les antigues dependències dels amos. El primer es correspon amb tota l'ala meridional, la qual descansa sobre una planta rectangular. La torre cilíndrica, a la qual s'accedeix des de la terrassa situada sobre el portal forà, és de tres plantes i està coronada per merlets rectangulars i una barbana. A la part exterior s'obren tres finestres geminades. La torre quadrada, dita antigament Torre des Moro —probablement fou aixecada (o reestructurada) després de la conquesta catalana— compta amb quatre plantes d'alçat, la primera de la qual és de volta de canó. Està coronada per setze merlets rematats per un capell piramidal. Aquí encara resta el suport de fusta on va penjar durant trenta anys la campana del vaixell italià enfonsat davant els esculls de la costa de la possessió. Durant el segle XVIII sabem que hi servava dues cambres amb els seus corresponents llits. La torre, abans de la reforma feta per la família Puig, estava recoberta per una teulada a dos aiguavessos, la qual fou semiesbucada per un llamp a principis de segle. A la base de la torre se situà durant el segle XIX i part del XX el portal forà, tal com s'aprecia per sota del referit exterior i també per la rajola que resta amb el número de l'immoble (4). Les dues torres estan separades per una galeria ornamentada per una filada de columnes primes i estilitzades. En aquesta ala de l'edifici, a més a més, hi ha una cuina, un menjador, la cotxera (on es guardava el cotxe del senyor) i l'habitació del xofer. La part noble de les cases es distribueix a llarg de les dues façanes de tramuntana i ponent.

Exteriorment, el bloc nord acull una balconada moderna, mentre que la façana de ponent conté el portal que accedeix al vestíbul. Al davant d'aquesta ala se situa el jardí amb un brollador circular i una sèrie de bancs.

enrajolats policroms que descansen sobre la balustrada que limita tot aquest espai. Dins el vestíbul se situa l'entrada de la capella on fins fa una sèrie d'anys hi havia una imatge de la Mare de Déu Morta i una altra d'un sant Josep. La capella té coberta de volta d'aresta, amb les claus decorades amb relleus que representen caps d'àngel i l'escut de la família Safortesa (tres flors de lis), detalls citats per l'Arxiduc. Una altre element a destacar és una finestra neogòtica. A l'inventari de les cases de 1772 s'esmenta que a la capella hi havia «un quadro ab vasa dorada, figura de la Adoració de los Sants Reis, un quadret vell, y quatre estampes de diferents figuras; una peaña de escultura, ab una creu negra, vella, un faristol, misal y sacres tot usat; tres tovalles d'altar, dos de cotó velles, y la altre de fil ab rendeta; quatre canelobres de llautó, dos petits, y dos mitgensers; item una taula de pi, ab son calaix, usada; item dos banchs velles ab respallas, usats; una llàntia de llautó usada; item una campaneta; una campana demunt la teulada per tocar la missa; una cadira vella, ab una post de confessorari tot usat». Dins una caixa es guardaven els elements i ornaments de dir missa: «Ítem una casulla de domàs morat ab esterilla de plata, ab se estola y manipula usada; item altre casulla de mosas encarnat, ab galó de or, ab se estola y manipula usada; item altre casulla de tafetà blanc ab esterilla, ab se estola y manipula usada; item altre casulla de tafetà verd ab esterilla de plata ab se estola, y manipula usada; item altre casulla de tafetà morta, guarnida de veta groga molt vella; item dos bossas de corporals y tres cobricalis de tafetà, usat; item quatre palis, un de domàs carmesí; altre de vellut negre, altre de domàs verd, y lo altre de endiana molt vell; item un palis de tafetà

blanch, vell; item unas estovellitas ab randa blanca, a lo antiguo; item una palia brodada de seda ab diferents lluentors; item un camis ab son amit, y dos singulos, un de tafetà blanch, ab borles, y altre de fil; item un càliz (sic) ab se patena y copa, usats (ARM PROT. 2150 f. 164 i 166 v).

Al fons del vestíbul una bella porta amb reixa motllurada de regust modernista dóna pas a l'espaiosa clastra. Hi romanen dues cisternes, la central (construïda el 1937), i l'altra en un costat, d'una sola peça amb una piqueta al costat. Compta amb un coll de trenta-dos pams. Al damunt guaita un estilitzat dragó de ferro —descriu per l'Arxiduc— que sostenia la corriola. Al fons i al costat dret d'aquesta clastra és on es concentrava la major part de l'activitat dels amos. Aquí trobam en primer lloc el rebost, una escala que puja a la cuina del pis noble, una altra dependència destinada com a estable —on posteriorment s'ubicà el motor de l'electricitat—, una altra cuina, les habitacions dels amos i missatges i les escales que conduïen a les dependències subterrànies que guardaven l'antic celler, dos forns, el pastador i finalment la botiga de l'oli —composta de tres dipòsits d'oli i dos triadors—.

A través de la senyorívola escala de marbre que arrenca al vestíbul s'accedeix a la planta noble. Les diferents estances estan comunicades a través d'un passadís interior, dins el qual s'obre un conjunt de finestrals correguts que aporten gran il·luminació. Hi trobam una altra cuina, les cambres de bany, una sala, el gran saló amb balconada, la resta de les habitacions destinades als senyors (que es distribuïen en ambres d'hivern i cambres d'estiu) i les cambres dels servents (que en total sumen catorze). Als dos caps de l'esmentat passadís s'obren els corresponents accessos a les torres.

Damunt se situa el gran porxo. Es troba cobert per una teulada a dos aiguavessos, sobre la qual el senyor Josep Puig hi construí una balustrada per així evitar que els picapedrers es precipitassin durant les obres de reforma.

Al costat de ponent de les cases s'aixeca l'edifici que allotja la tafona —amb premsa mecanitzada—, la garrovera, un estable, els corrals i la pallissa. Més a ponent, trobam els llenyers, la bugaderia, els sestadors i els excusats. No molt lluny, uns corrals i uns pocs fonaments de la caseta des Vinyòvol, de la qual només resten les ruïnes d'una paret que descansa sobre el marge.

Cronologia	Mdieval s.XIII-XX
Criteris datació	Referències docunetals
Classificació general	Habitatge
Accessibilitat	Rdada
Funcionalitat	Hàbitat
Materials i tècniques de construcció	Pedra, ferro, totso, ciment, fusa. En verd.
Categoria	b) Patrimoni rural

NOTES HISTÒRIQUES

Una vegada conquerida Mallorca el territori que abraçava Banyalbufar es dividí entre el bisbe de Mallorca, Ramon de Clusa, i Gilibert de Cruïlles. Fou aquest darrer a qui correspongué la part de Bunyola sa Mar, que comprenia tot el territori que va des de l'Hort de sa Cova fins a sa Bastida, és a dir, tota la vall que ocupa el port des Canonge. Però dins aquest territori, va ser un tal Pere Mates qui realment en potencià el repoblament efectuant gran quantitat de sotsestabliments. És en aquest moment quan surt a la llum l'alqueria de la Torre, la qual ocupà el territori (sinó el mateix) que la moderna Son Bunyola. Poc més tard, en 1282, Pere Mates

«estableix als germans Guillem i Pere Juyol el seu honor de la Torre, a Bunyola de sa Mar, que té pel rei a delme i tasca. El dit Mates es reté estatge a la Torre, al molí, a la taula jussana de l'hort, on hi ha un noguer hi arbres, i als horts de la Païssa, on hi ha una sèquia que hi passa entre el torrent i els arbres».

El 1340 es torna a mencionar l'alqueria, la qual es manté encara sota els hereus de Pere Mates. Però, a partir d'aquest moment fins al segle XVI no tenim notícies directes del que passa amb aquesta alqueria i les seves terres, encara que sí se succeeixen els documents que se centren en la vall de Bunyola i el seu litoral, sobretot pel delicat problema de la inseguretat marítima.

Entrat el segle XVI, al mes de juliol del 1531 apareix documentada la possessió amb una part del topònim modern. Així, la «possessionis de Bunyola» era del notari ciutadà Miquel Prexana qui l'arrendà a Guillem Mas de la Jordà, de Campos, juntament amb les bísties que tenia Simó Vic, durant el termini de cinc anys. Incloua tres-centes ovelles i la muntanya de sa Bastida —turó situat a ponent de la possessió, per on passa l'actual carretera pública—. A les condicions pactades es diu que podia fer ús de totes les fonts de la possessió i en temps adequat havia de socarrar tota la muntanya, fer bardisses per tancar l'olivari i baixar les ovelles al pla amb el corresponent senyal. Sabem també que en aquesta muntanya es conrava vinya, s'hi explotaven diverses rotes i també s'hi feia carbó. Per altra banda, encara haurem d'esperar fins al segle XVIII perquè el topònim aparegui encapçalat pel mot Son.

D'una manera encara poc clara, de la nissaga dels Vic passà a la família Valentí (llinatge que donà nom a la possessió veïna, i de la qual parlàrem en el primer volum de la col·lecció). En 1578, a les estimacions generals fetes a Mallorca s'esmenten «Dos possessions i rafals de mossèn Thedeu Valentí» (Son Valentí i Son Bunyola), que varen ser valorades amb un total de «dotze milia lliures».

El 12 d'abril de 1620 la possessió dita «Buniola» era d'Elionor Quint i Valentí, qui denuncià que era sovint molestada de molts particulars qui li entren en aquella fent-hi camins, trepitjant los samenters y olives, aprofitant ses llenyes, desfent-li bardisses y parets, tallant-li pins y altres arbres y axí bé trauen guix i li cremen ab les llenyies de dita poss. tot lo que fan sens licència de dita Quint i Valentí y axí bé es molestada de tot gènere de bestiar qui li entre en dita poss. y li menjen los samenters, olives y pastures, per tot lo qual li reduna molt gran dany». Per tot això, la propietària demanà «2589 franques» com a pena i que el batle ordenàs públicament que «no sia persona ninguna qui gose ni presumesca entrar en la dita possessió, fer camins, trepitjar los samanters y olives ni se'n aporten llenyies ni desfasser bardisses ni parets ni tallen pins, llenyies ni lres arbres ni tampoch trauen guix de la dita poss. ni coguen aquell dins dita poss. ab llenyies de aquella sens expressa llicència de dita Quint y Valentí». En aquesta època la possessió estava arrendada a un tal Jaume Tomàs.

D'Segons els Stims de 1685, la possessió «dita Buñola, part en alou de Sa Majestat el Rey y part en alou de la Baronia de Lloscos, dels hereus de Pere Antoni Çafortesa Donzell» va ser valorada en 19.000 lliures mallorquines. Tretze anys més tard, segons unes altres estimacions, va ser estimada en 10.600 lliures (igual que Son Valentí) de la qual constava com a propietària Uniça Safortesa i Berga.

El 1710 la possessió era de Elisabet Safortesa i Berga, vídua del senyor Gabriel de Berga i Santacília i filla de Pere Antoni Safortesa. Comptava amb cases, horts, vinyes, camp, olivar i garriga i va ser valorada amb un total de 10.000 lliures. Era també la propietària de la possessions veïnes de Son Valentí (amb el mateix valor) i Son Balaguer (amb 2.000 lliures). Set anys més tard, apareix el primer document amb el nom modern, Son Bunyola, encara que no serà fins al segle XIX quan s'estandarditza.

Daquí passà al seu fill, Gabriel de Berga i Safortesa. El dos de setembre de 1746 s'inventariaren el béns de la possessió. Per aquella època estava arrendada a un tal Jaume Llabrés. Se n'esmenten la sala, la quadra, la primera cambra, la cambra alta, la cambra de la cuina, la cuina, el menjador, el rebost, la cambra de la torre, l'altra cambra de la torre, la capella (on hi havia un altar, una Adoració dels Reis, un Descendiment i un Crist crucificat), l'entrada davant la capella, la cuina del majoral, la tafona (amb dues bigues), el celler (amb deu bótes congrenyades, entre d'altres de menor cabuda), la botiga de l'oli, la cambra dels missatges, els estudis, la cambra del majoral, un estable, la cambra del pa i la garrovera.

El 1756 morí Gabriel de Berga i Safortesa i la «possessionis dicta Buyola» passà a Lleonard Safortesa, qui en 772 n'inventarià els béns. A

més de les cambres abans esmentades se n'hi afegí «els estudis dels capellans». En aquell moment la possessió produïa garroves, malvasia, vins, horta en general i melons en particular. El 1788 era del senyor Joan Burgues Safortesa, també propietari de Son Valentí. En aquesta data va ser arrendada a Claudi Marcel de Sóller durant el termini de quatre anys. Però, un any més tard, Marcel cedí l'arrendament a Martí Mayol, cunyat seu. Posteriorment fou del senyor Tomàs Quint Safortesa.

Segons l'Apeo del 1818 la possessió de Son Bunyola, la propietària de la qual era de la viuda de Tomàs Quint Safortesa, Maria Francisca Dameto, va ser valorada amb un total de 31.234 lliures. Hi havia parrals, vinyes, terres de reguiu, vuitanta quarterades d'olivar i muntanya. Durant la primera meitat del segle XIX fou de Tomàs Quint Safortesa i Dameto, casat amb Maria Antònia de Togores i el 1866 la passà a Josep Quint Safortesa i Togores, fill del matrimoni.

En 1870 abans, l'Amillaramiento assenyalava que la possessió comptava amb 1 quarteró i 67 destres destinats a hortalisses de segona i tercera qualitat; 3 quarterades, 8 quartons i 67 destres a reguiu de cereals; un quartó i 200 destres a arbres fruiters; les terres de secà ocupaven 8 quarterades, 6 quartons i 145 destres; l'olivar estava distribuït en 66 quarterades i 54 destres; el garroverar, en 16 quarterades; pinar, 134 quarterades i 51 destres i la garriga al llarg de 101 quarterades, 1 quartó i 66 destres. A més a més, comptava amb una teulera, 8 cabres i 1 ase.

En 1870 l'Estat, per causes que desconeixem, va embargar la possessió durant un període de set anys. El mes de febrer del 1917 es va enfonsar el vaixell de càrrega italià "Luigina-Gi" davant les costes de Son Bunyola. Tres anys més tard, un violent incendi —segons sembla provocat per qüestions de política local— que es perllongà durant una setmana devastà la part occidental de la possessió.

Son Bunyola fou de Mateu Safortesa Crespí de Valldaura fins al 20 d'abril del 1931, quan la comprà el salleric Josep Puig i Canals, empresari dedicat a la indústria galletera a Veneçuela. En aquest moment la possessió posseïa dues someres de treball, dos ases, quaranta ovelles i deu cabres. Confrontava amb Son Valentí, amb la terra de Damià Font i Mateu Albertí, amb les de Francesc Aguiló i la mar. Comprenia una extensió de 277 hectàrees, 2 àrees i 16 centiàrees.

Durant aquesta dècada es realitzaren les darreres reformes de les cases, entre les quals destaca l'engrandiment del buc, el referit de les parets exteriors i interiors, l'edificació de la torre rodona i la construcció de la cisterna de la clastra. Quant a les terres de conreu, es dugueren a terme importants millores en les marjades i s'ampliaren els camins, tant el que accedeix a la possessió des de sa Bastida com el que connecta amb la Volta del General pel pinar de Baix (acabat en 1937).

DEI 18 de març de 1994 els hereus de Josep Puig i Canals, Emili i Magdalena Puig i Marquès, vengueren la possessió al magnat anglès Richard Branson qui també adquirí Son Valentí i Son Balaguer. Actualment és de Christian Hore.

BIBLIOGRAFIA

Roselló & Albertí 1996
 Vibot: 1999b
 Vibot: 2007
 Valero & Albertí 2000
 Albertí & al. 2000
 Albertí & Albertí 1998
 GEM

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Estat de conservació	II Quan manquen alguns dels elements estructurals del monument (tant per degradació com per modificació) però és possible la reconstrucció hipotètica
Causes del deteriorament	Obres privades Feines agrícoles Erosió
Defectes de conservació	Estructures Cobertes Ornamentació Instal·lacions
Perills eventuais	Canvi d'usos Alteració de la fesomia original.
Treballs realitzats	Neteja Restauracions Inventariat

INFORMACIÓ NORMATIVA

PROTECCIÓ DE L'ELEMENT

Grau de protecció:	A
Propietat	Particulars
Classificació del sòl:	No Urbanitzable
Usos permesos:	Segons Pla d'Ordenació de Recursos Naturals de la Serra de Tramuntana. Capítol IV: zones d'ús compatible. Forestal i habitatge rural unifamiliar annex. Segons secció 12- Sòl No urbanitzable art. 137 de les NNSS. Es permet habitatge rural i altres construccions segons art. 138 de la mateixa secció de les NNSS
Just. valor patrimonial / protecció	Valor Patrimonial i Valor Històric.
Elements destacats a preservar:	Tot el conjunt. Volumetria original i envoltent. Estructura i acabats. Coberta. Façanes. Revestiments. Obertures. Clastra. Porxo. Tafona. Corral, estable i pallissa. Torre de defensa. Llenyers, sestadors i excusats. Béns mobles. Elements característics de la seva tipologia constructiva.

BANY-A-007**DENOMINACIÓ: SON BUNYOLA**

Intervencions permeses
Intervencions no permeses

Intervencions preferents

Afectació Llei de Costes
Altres/Observacions:

Conservació. Consolidació. Restauració. Rehabilitació. Reutilització.

Enderroc total, Enderroc parcial, Transformacions tipologia constructiva, actuacions que desvirtuin el caràcter patrimonial del bé.

Conservació d'estructura, cobertes, revestiments, façana, tancaments.

Restauració revestiments. Encintats estuc brancals i llindes. Restauració elements ornamentals no restaurats.

-

ZONA DE PROTECCIÓ DE L'ELEMENT

Àmbit d'influència:

Segons Determinacions Art. 41.3 Llei 12/1998 de Patrimoni Històric de les Illes Balears

Definició de les intervencions preferents s/ l'entorn de l'element:

Finques colindants

IMATGES